

Finanstale

Taler
Kristin Halvorsen

Dato
7 oktober 2008

Sted
Stortinget

- 1 Når store finansinstitusjoner vakler, når børser stuper, når ekspertene snakker om den største krisen siden 30-tallet, når usikkerheten sprer seg og renten stiger i takt med den, da er det ikke bare de som har penger på børsen som blir bekymret. Vanlige folk, verden over, blir engstelige.

5

Selv mange av oss som bor og lever trygge liv i Norge, føler uroen på kroppen.

- 10 Folk spør seg: "Hvorfor skjer dette, og hvordan slår krisen inn hos oss?" "Hva blir renten framover?", lurar de som har høye boliglån. "Vil ungene mine klare forpliktelsene sine?", spør foreldre og besteforeldre. "Mister jeg jobben?", spør de som arbeider i konkurranseutsatt sektor.

- 15 Jeg forstår at folk er bekymret. Derfor vil jeg begynne med å si at Regjeringen har tatt høyde for de spesielle utfordringene dagens internasjonale økonomiske situasjon gir. Ikke bare for norsk økonomi, men for hver enkelt av oss.

Før jeg går inn i detaljene i neste års statsbudsjett, skal jeg prøve å gi noen svar på hva som skjer, selv om det ikke finnes en fasit i urolige tider som disse.

20

- Krisen vi er vitne til nå, oppstod fordi en kreativ og for dårlig regulert amerikansk finansnæring har lånt ut penger til folk langt utover deres evne til å betale tilbake. Et uregulert profittjag har svekket risikovurderingene og bidratt til en aggressiv utlånspolitikk, bl.a. bygd på antakelser om nærmest evig vekst i boligprisene. De dårlige lånene ble pakket sammen med andre lån og solgt videre til banker verden rundt. Mange av kjøperne har måttet bokføre tap, men foreløpig er det ingen som har full oversikt over hvem som sitter med den gjenværende risikoen. Store finansinstitusjoner er blitt overtatt av statlige myndigheter, andre har gått overende. Nå er det enighet om en krisepakke i

USA. Likevel er det fortsatt uro, som også har spredd seg til andre land. Flere europeiske land har iverksatt tiltak for å gi innskyterne bedre sikring dersom banker får problemer.

35 Nobelprisvinner Joseph Stiglitz har sagt at Wall Streets fall er for markedsfundamentalismen hva Berlinmurens fall var for kommunismen. Det er i hvert fall en kraftig vekker for dem som har trodd at markedet kan styre seg selv. Det er en nyttig påminnelse om hva manglende politisk styring kan føre med seg.

40

Mange norske låntakere føler også uroen på kroppen hver dag, men de fleste klarer seg likevel bra:

45 Vi har en god og sammenhengende regulering av hele finanssektoren. Vi har en god sikringsordning for innskytere, som dekker innskudd opp til 2 mill. kroner i norske banker. Og vi har et kompetent tilsyn som overvåker situasjonen nøye.

Norsk økonomi er i god stand, vi har penger på bok og større mulighet enn mange andre til å møte de vanskelighetene som måtte komme.

50

Det er flere årsaker til dette:

55 Vi har en stor offentlig sektor, fordi Norge har valgt å løse helse-, omsorgs- og utdanningsoppgavene i fellesskap. Det stabiliserer norsk økonomi og gjør oss mindre sårbare for internasjonale økonomiske kriser som de vi opplever nå. Folketrygden gir oss god inntektssikring. Vi har et betydelig statlig eierskap som bidrar til stabilitet.

60 Men selv om vi i Norge har gjort politiske valg som skjermer oss mer enn andre, er ingen i en globalisert økonomi uberørt av det som skjer. Omfanget av den internasjonale finanskrisen og konsekvensene for det norske finansmarkedet og norsk økonomi er fortsatt usikre. USA er viktig for verdensøkonomien, selv om andre land som Kina og India blir stadig viktigere. Norge er en liten og åpen
65 økonomi som har nytt godt av sterk vekst internasjonalt. Vi har solgt varer til høye priser, og vi har importert til lave priser. Vi har snart fem år bak oss med svært høy vekst. Vi må 50 år tilbake i tid for å finne maken. Vi vet at en slik høy vekst ikke kan vare evig. Også før de siste ukenes finanskriser var det klart at

70 veksten ville bli klart svakere neste år enn i år.

Det er først og fremst vår egen arbeidsinnsats vi lever av. Rekordmange mennesker deltar nå i det fellesskapet som arbeidslivet er. Yrkesdeltakelsen er høy i et internasjonalt perspektiv, særlig blant kvinner. Lav arbeidsløshet er
75 viktig for verdiskaping, rettferdig fordeling og - ikke minst - for hver enkelts livskvalitet og deltakelse i samfunnet.

Det er ikke mulig å ha historisk lav arbeidsløshet, historisk sterk vekst i økonomien og unormalt lav rente på samme tid. Når økonomien bedres og
80 ledigheten synker, vil renten etter hvert heves for å holde pris- og kostnadsveksten under kontroll. Alle har visst at styringsrenten ville gå opp til et mer normalt nivå på mellom 5 og 6 prosent.

Likevel har noen strukket strikken langt når de skulle kjøpe bolig i et opphetet
85 boligmarked. Mange av dem er førstegangsetablerere. På toppen av dette kommer nå de virkningene vi ser av den internasjonale finanskrisen. Myndighetene i mange land har tatt grep for å dempe krisen i finansmarkedet. Forskjellen mellom pengemarkedsrenten og styringsrenten til Norges Bank er likevel historisk høy. Det gjør det dyrere for bankene å låne penger i markedet.
90 Vedvarende høye innlånskostnader for bankene i pengemarkedet fører til økte utlånsrenter for bedrifter og husholdninger, uten at Norges Bank setter opp renten. Høyere markedsrenter vil bremse veksten i etterspørsel og produksjon i Norge og dempe pris- og lønnsveksten. Dette er forhold som Norges Bank tar hensyn til når de vurderer innretningen av pengepolitikken. Lavere vekst og
95 redusert pris- og kostnadspress vil gi rom for lavere rente.

Mange er nå bekymret for om Statens pensjonsfond - Utland taper penger. Når vi har valgt å investere inntektene fra olje- og gassektoren i aksjer og obligasjoner i utlandet, har vi knyttet sparepengene våre til utviklingen i verdensøkonomien.
100 Dette prinsippet for forvaltning av Statens pensjonsfond - Utland er det bred politisk enighet om. Investeringene er fornuftig spredt, med små eierandeler i om lag 7 000 ulike selskaper og i 10 000 obligasjoner. Vi er en svært langsiktig investor.

105 Når de globale aksjemarkedene går ned, taper fondet isolert sett på aksjeinvesteringene. Obligasjonsinvesteringene har jevnt over holdt seg bedre i verdi gjennom finansuroen. Høye oljepriser sørger for en større tilførsel av nye

110 penger til fondet enn vi regnet med tidligere i år. I Nasjonalbudsjettet har vi
anslått fondets verdi ved inngangen til 2009 til
2 300 mrd. kroner. Det er nesten på linje med det vi forventet da vi la fram
Revidert nasjonalbudsjett i vår. Utviklingen de siste ukene har ikke endret
vesentlig på dette bildet.

115 Statsbudsjettet for 2009 svarer på dagens utfordringer og forbereder oss på
framtiden.

Vi følger handlingsregelen for en gradvis innfasing av petroleumsinntekter i
norsk økonomi. Slik sørger vi for at petroleumsformuen kan bli til glede for
120 både nåværende og framtidige generasjoner. Handlingsregelen legger opp til at
bruken av petroleumsinntekter bør øke langsommere i en konjunkturoppgang
enn i en konjunkturedgang. Slik har det også vært, og de siste tre årene har
bruken av oljepenger ligget under 4-prosentbanen.

125 I budsjettet legger vi opp til et strukturelt, oljekorrigert underskudd på 92 mrd.
kroner neste år. Dette er på linje med anslaget for forventet realavkastning av
Statens pensjonsfond - Utland for 2009, altså 4 prosent av fondskapitalen. Siden
vi har ligget under 4-prosentbanen i noen år og kapitalen i fondet vokser fra
2008 til 2009, gir dette økt bruk av oljeinntekter i budsjettet. Underskuddet
130 øker med 14 mrd. (2009-)kroner fra 2008 til 2009. Budsjettet bidrar dermed til
noe høyere etterspørsel i norsk økonomi neste år, og til at ledige hender kan
settes inn for å utføre uløste oppgaver. Vårt forslag til budsjett balanserer to
hensyn: På den ene siden å sikre gevinstene vi har høstet i form av økt
sysselsetting og lav arbeidsledighet. På den annen side å gi rom for lavere rente.

135 Regjeringen har gitt klar beskjed om at vi vil prioritere velferd og fellesskap
framfor skattelette. Det har vi gjort i de tre årene vi har bak oss. Det gjør vi i det
året vi har foran oss. Vi øker ikke skattenivået, men vi omfordeler. Når det
offentlige forbruket vokser mer neste år enn private forbruket, er det fordi vi
140 prioriterer helse, omsorg og utdanning.

Bygg- og anleggssektoren er den delen av arbeidsmarkedet som raskest merker et
omslag i økonomien. Innen bygg og anlegg har det vært mangel på arbeidskraft
de siste årene. Nå vil noe kapasitet frigjøres og vi får mulighet til å løse en del
145 viktige oppgaver for fellesskapet:

Vi setter i gang arbeidet med nytt odontologibygget i Bergen, bygg for sykepleierutdanningen i Oslo, for Gulatings lagmannsrett, og vi varsler at bygging av ny høyskole i Bergen settes i gang i 2010.

Vi starter bygging av 1 000 nye studentboliger i 2009.

Vi gir tilsagn til å bygge 1 000 nye sykehjemsplasser og omsorgsboliger.

Vi styrker ordningen med rentestøtte til kommuner for å ruste opp skolebygg og svømmebasseng. Mange elever, lærere og foreldre har etterlyst et løfte for skolemiljøet. Nå kommer det.

Vi styrker ordningen med rentestøtte til kirkebygg som preges av dårlig vedlikehold landet rundt.

Vi ruster opp nasjonale kulturbygg.

President!

Det er nødvendig å bygge nytt, men det må ikke gå på bekostning av å vedlikeholde det som allerede er bygd. Dessverre har mangel på vedlikehold preget samferdselsområdet i generasjoner før oss. Altfor mange veier og jernbanelinjer har forfalt over tid. Det er et møysommelig arbeid å ta igjen det forsømte. Manglende vedlikehold synes for mange av oss først når det ikke er gjort og blir til hull i asfalten eller signalanlegg som ikke virker. Når toget går og veien er hel, tar vi det som en selvfølge og verdsetter ikke det usynlige vedlikeholdsarbeidet. Det må en kraftig holdningsendring og klare politiske prioriteringer til for å holde i hevd de verdiene som tidligere generasjoner har skapt.

Denne jobben har vi startet på. I opposisjon sørget dagens regjeringspartier for å øke ambisjonsnivået på samferdselssektoren med til sammen 2 mrd. kroner per år. Som første regjering har vi fulgt opp de samlede økonomiske rammene i Nasjonal transportplan. Nå overoppfyller vi våre egne høye ambisjoner med 1,9 mrd. kroner når vi ser 4-års perioden under ett. Regjeringen foreslår å øke samferdselssektorens budsjett med vel 13 pst. (3,2 mrd. kroner) i 2009 sammenliknet med saldert budsjett for 2008.

Det er krevende å sikre infrastruktur i et grisgrendt land med telehiv og sterke naturkrefter. Men det er en oppgave vi prioriterer høyt. Fordi det er viktig for distrikter og næringsliv. Fordi det er viktig for miljø og framkommelighet.

190

Derfor foreslår vi å øke bevilgningene til vedlikehold av veger med 20 pst. og rassikring med nesten 35 pst.

195

Trafikksikkerhetstiltak dobles i dette budsjettet. Bilførere har alltid ansvar for å kjøre etter forholdene, men vi vet at dødsfall og alvorlige skader i trafikken kan unngås ved hjelp av for eksempel midtdelere, rekkverk, fjerning av trafikkhindre og utbygging av gang- og sykkelveier. Vi må øke innsatsen for å redusere risiko i trafikken.

200

Vi øker også bevilgningene til veiformål med i overkant av 1,6 mrd. kroner. (10,4 pst. fra saldert budsjett 2008). Med unntak av prosjekter som mangler planavklaring eller endelig finansieringsopplegg, vil alle veganlegg som er prioritert i Nasjonal transportplan for perioden 2006-09, være ferdigstilt eller under bygging.

205

Jernbanen har vært forsømt i mange år. Vi er utålmodige på vegne av passasjerer og ansatte i NSB og Jernbaneverket som vil ha et togtilbud som er effektivt, pålitelig og komfortabelt. Det har vært et stort etterslep. Derfor øker vi bevilgningene til jernbane med ca 1,3 mrd. kroner fra saldert budsjett 2008, dvs. 17,3 pst. Det tar tid å ruste opp noe som har forfalt så lenge. Men det er helt nødvendig hvis vi skal få endret transportmønsteret og få flere over fra privatbiler til tog.

210

Den sterke økonomiske veksten vi har sett de siste årene, med kraftig ekspansjon i alle sektorer, viser at Norge er et godt land å drive næringsvirksomhet i. Vi konkurrerer ikke på lavest mulig skatte- og avgiftsnivå eller lave lønninger, men på summen av et veldrevet samfunn, på høy kompetanse, gode velferdsordninger og stabile rammebetingelser. Dette vil også være våre viktigste konkurransefortrinn i den mer krevende tiden vi har foran oss.

220

Regjeringen legger til grunn et uendret skatte- og avgiftsnivå, men med en del skjerpelser for de rikeste. De innstrammingene vi gjør for de rikeste i formuesskatten og i arveavgiften vil ikke bidra til å redusere norsk arbeidskrafts konkurranseevne.

Regjeringen legger i dette budsjettet fram en rekke endringer som er etterspurt av næringslivet, og som vil slå positivt ut. Bedre avskrivingssatser for tekniske installasjoner vil bidra til økte investeringer i framstidsrettet teknologi. En kraftig satsing på forskning og høyere utdanning vil gjøre oss bedre beredt til å møte framtidens utfordringer. En historisk satsing på samferdselsinvesteringer vil redusere flaksehalser for næringslivet, og bygge- og anleggsaktiviteten i offentlig sektor vil stimulere til økt etterspørsel i et marked der de private investeringene dempes.

President!

Kommunene er det norske samfunnets viktigste velferdsyttere. Det er i den enkelte kommune man kjenner best hvilke behov innbyggerne har. Det er i den enkelte kommune man vet best hvordan en tjeneste bør utformes. Vår jobb er å sørge for at kommunene har handlingsrom til å gjøre det de skal, og frihet til å prioritere det de synes er viktigst. Det er summen av vår og deres innsats som gir konkrete resultater i form av pleie- og omsorgstjenester, kommunehelsetjeneste, kulturtilbud og en god skole.

Vi har i hele denne perioden prioritert kommunene høyt. Siden 2005 er 37 000 flere sysselsatt i kommunesektoren. Det sammenliknbare tallet for forrige stortingsperiode er i underkant av 9 000 sysselsatte. Nå vet vi at kostnadsveksten i kommunesektoren er blitt høyere enn forutsatt. Derfor legger vi fram et bedre opplegg for kommuneøkonomien enn vi varslet i vår.

Vi legger opp til en realvekst i de samlede inntektene til kommunene i 2009 på om lag 8,4 mrd. kroner. Godt over halvparten av disse er frie inntekter. I perioden 2005-2009 anslås realveksten i kommunesektorens inntekter til 28,6 mrd. kroner. Til sammenlikning var realveksten i forrige stortingsperiode om lag 19,5 mrd. kroner.

Aldri før har det vært så få kommuner på Robek-listen. Fra en topp på 118 registrerte kommuner i 2. halvår 2004, har antallet kommuner i høst falt til i overkant av 40. Det viser at vi lykkes.

Det viktigste vi gjør når vi skal forberede oss på framtiden, er å investere i dem som skal overta etter oss. Barn og unge trenger verdier, kunnskaper og sosiale

265 ferdigheter når de skal løse framtidens utfordringer; styre økonomien, løse klimakrisen, bekjempe fattigdom og fordele rettferdig.

Derfor har vår regjering prioritert hele lærings- og utdanningsløpet så høyt - fra barnehagene til høyere utdanning og forskning.

270 Den barnehagesatsingen vi nå kan oppsummere, er den største velferdsreformen i nyere tid. Den startet med barnehageforliket i 2002/2003). Med Regjeringens forslag i 2009-budsjettet ligger det an til en meget god utvikling siden barnehageforliket ble inngått:

275 66 700 nye barn vil ha fått plass i barnehage dekningsgraden vil ha gått opp fra 65,9 prosent til 89,5 prosent prisen vil være kraftig redusert. Foreldre med ett barn i en privat barnehage betaler 2 000 kr mindre i måneden i dag enn foreldre i samme situasjon betalte i 2002. De sparer over 20 000 kroner i året! Bevilgningene til barnehager over statsbudsjettet vil ha økt fra 5,8 mrd. kroner i 280 2002 til 24,3 mrd. kroner.

Vi har gjennomført en nasjonal dugnad for å sikre alle barn en barnehageplass. Noen kommuner er ikke helt i mål. Men nå vil jeg takke alle de kommunene og private som har stått på for å få dette til i sin kommune. Det står hundrevis av 285 nye bygg rundt omkring i landet som klare bevis for en politisk prioritering. Tusenvis av nye mennesker jobber i disse barnehagene. Horder av smårollinger i parkdresser går ut og inn av porten hver eneste dag. Fornøyde foreldre bringer og henter, og barnehagene er det velferdsgodet som brukerne er mest fornøyde med. Vi har forandret folks hverdag.

290 Nå skal alle barn få lovfestet rett til barnehageplass. Vi skal fryse barnehagetakstene på dagens kronebeløp til vi når siste trinn i maksprisen, trolig i 2012. Det gjør vi fordi vi også må ha større fokus på kvalitet og innhold i barnehagene og for å gi kommunene større forutsigbarhet i den siste 295 utbyggingsfasen.

Kvaliteten i barnehagene kommer fra menneskene som jobber der. Det er økt interesse for å utdanne seg til førskolelærer. Det er gode nyheter. Og Regjeringen svarer med ytterligere innsats for å utdanne flere!

300 Barnehagen forbereder barn på skolegang, og er særlig viktig for minoritetsspråklige barn. Derfor fortsetter vi å tilby gratis kjernetid til alle 4-5 åringer i noen områder med mange minoritetsspråklige barn.

305 Vi lærer mest når vi er yngst. Derfor er barnehagen viktig. Derfor øker vi innsatsen i de tidligste skoleårene. Fra i høst er skoledagen for de minste utvidet med fem timer i uka, timer som skal brukes på norsk, matematikk og engelsk. Tidlig innsats skal bistå dem som sliter med å knekke lese- og regnekodene, før det utvikler seg til et problem de drar med seg lengre ut i skoleløpet.

310 Skolen skal være et sted der barn og ungdom blir sett, får oppleve mestring og får utviklet sine evner sammen med andre. Standarden på materiell og omgivelser gir et signal til elevene om at de er verdsatt og prioritert. Rentestøtten til kommunene gjør at de for alvor kan sette inn ressurser på å
315 pusse opp og bygge skoler.

Men vi trenger også gode og motiverte lærere. Læreren er den viktigste formuesforvalteren vi har. Dette budsjettet legger til rette for en stor satsing på lærere, gjennom etter- og videreutdanning, rekruttering av lærere og
320 rekruttering til lærerutdanningene. Fundamentet for flere og bedre lærere er på plass.

Skolen skal gi kunnskaper. Regjeringen har tatt nødvendige grep for å styrke kvaliteten og sikre læringsutbytte. Vi introduserer nye kartleggingsprøver som
325 skal sikre kvaliteten i opplæringen. Men ingen lærer i et vakuum. Elevene er ikke roboter som bare kan sendes inn i et klasserom, settes bak en pult og programmeres. De skal trives og være trygge. Elevene trenger sunne matvaner og fysisk aktivitet. Derfor innførte vi i fjor frukt og grønt i alle skoler med ungdomstrinn. Derfor øker vi den fysiske aktiviteten i skolen med to timer i
330 2009.

Vi formes mest i ung alder. Vonde opplevelser i skolegården forfølger mange gjennom hele livet. Derfor øker vi innsatsen mot mobbing. Men dette er mer enn et budsjettspørsmål. Det handler om tydelige voksne som har vilje og evne
335 til å gripe inn, og hvilke verdier vi formidler til ungene våre.

Det vi investerer i skolen får vi mangfoldige ganger igjen i framtiden. Framtidens omsorgspersonell, lærere, bussjåfører, bønder, ingeniører, forskere går på skolen i dag. Vi forbereder oss på at dagens barn skal innta høyskoler og
340 universiteter om noen år: Universitets- og høyskolesektoren er kraftig styrket i dette budsjettforslaget. Det er både en forutsetning og et virkemiddel for å møte

de store utfordringene for framtiden: Velferd, verdiskaping og klimaendringer. Når oljealderen er over, er det dette som avgjør hva vi skal leve av og kvaliteten på offentlig velferd.

Det krever gode hoder og tidsriktig utstyr å forberede oss på framtidens utfordringer. Det tar vi høyde for. Vi øker bevilgningene til vitenskapelig utstyr i 2009, og vi legger også opp til at 2/3 av den økte avkastningen i Fondet for forskning og nyskaping, skal brukes til dette formålet.

Gjennom bedre finansiering legger vi til rette for over 200 nye rekrutteringsstillinger innenfor forskning. Til sammen har Regjeringen etablert 900 nye rekrutteringsstillinger i denne stortingsperioden. Dette er om lag 240 flere stillinger enn det som ble etablert i forrige stortingsperiode. Sammen med økte basisbevilgninger, og bedre og mer forutsigbar utstyrssituasjon, representerer dette budsjettet et betydelig løft for universiteter og høyskoler og for forskning.

Bevilgningene til forskning og utvikling er økt reelt med 3,2 mrd. kroner siden 2005. Det er om lag 1 mrd. kroner mer enn det Bondevik II økte forskningsbevilgningene med i sin periode.

President!

Aftenposten skrev på lørdag: "Vi forsker som aldri før - bemerkelsesverdig i internasjonal sammenheng". La oss gjøre maksimalt ut av et godt forskningsbudsjett. Det settes av store midler til forskning i nordområdene, til maritim forskning, til regional forskning og utvikling. Fondet for forskning og nyskaping økes med 6 mrd. kroner, og det foreslås 6 mrd. kroner til regionale forskningsfond. I 2010 vil 5-7 regionale fond dermed disponere nesten 300 mill. kroner til ulike forskningsformål. Slik vil vi legge til rette for å spre muligheter for forsknings- og utviklingsprosjekter i hele landet.

President!

En offentlig helse- og omsorgssektor er en av grunnsteinene i velferdsstaten. Vi skal alle ha rett til og tilgang på topp kompetanse, og omsorgsfullt personell og trygge omgivelser når vi blir syke eller trenger hjelp. Vi vet hvor viktig det er for den enkelte pasient og for pårørende. Det er verdier vi vil ta vare på. Vi øker

bevilgningene til helseforetakene i dette budsjettet med til sammen 6,5 mrd. kroner utover generell pris- og lønnsjustering, til økt aktivitet og bedre driftsøkonomi i sykehusene. I motsetning til Bondevik II-regjeringen, 385 budsjetterer denne regjeringen med aktivitetsvekst. Helseforetakene får midler til å dekke økte pensjonskostnader. Styrkingen av basisbevilgningen gir også rom for å innføre ny inntektsfordeling som foreslått av Magnussen-utvalget over 2 år. Ingen av de regionale helseforetakene får redusert tilskudd som følge av omleggingen. Regjeringen vil også lette omstillingsutfordringen i 390 helseforetakene med en ytterligere økning av basisbevilgningen med 500 mill. kroner.

Det er likevel behov for forbedringer. Vi må sørge for at ulike deler av helsesektoren kommuniserer godt og at de samhandler bedre. Pasienter på vei 395 fra sykehus til sykehjem eller andre kommunale tilbud må føle seg sikre på at de blir tatt vare på. Regjeringen vil starte arbeidet med en samhandlingsreform i helsesektoren for å kunne gi pasientene et bedre og mer helhetlig helsetilbud.

Regjeringen har satt seg som mål å skaffe 12 000 nye omsorgsplasser innen 400 2015, og i 2008 innførte vi et nytt investeringstilskudd til sykehjem og omsorgsboliger med heldøgns omsorgstjeneste. Målet om 10 000 nye årsverk i pleie- og omsorgssektoren er sannsynligvis allerede nådd, og vi styrker kompetansen hos de ansatte.

405 President,

Akkurat nå har finanskrisen tatt fokus fra den klimakrisen som vi vet verden står overfor. Men klimakrisen er ikke løst. Og vi vet at det krever mye av oss dersom vi skal klare å hindre global oppvarming, som vil ha store kostnader for folk 410 både i fattige og rike land. Vi må legge om samfunnet i smått og stort. Vi må ruste opp egen kunnskap og skaffe oss ny gjennom forskning. Vi må utvikle ny teknologi og legge om energiforbruket. Vi må planlegge klimavennlig arealbruk. Vi må bygge annerledes og mer energieffektivt enn før. Vi må legge om transportmønstre for folk og for gods. Vi har det rett og slett travelt.

415

Regjeringen inngikk i fjor et forlik med alle opposisjonspartiene unntatt FrP om en forpliktende politikk for å redusere klimautslipp. Vi følger opp med å bruke 300 mill. kroner til forskning på fornybar energi og karbonfangst og - lagring.

Transportsektoren står for en betydelig del av norske klimautslipp. Derfor må vi styrke kollektivtransporten og bidra til at nybilparken blir mer miljøvennlig. 50 mill. kroner er foreslått brukt på utvikling og bruk av mer miljøvennlige transportmidler. Belønningsordningen for bedre kollektivtransport og mindre bilbruk i byene foreslås doblet.

Omleggingen av bilavgiftene stimulerer til etterspørsel av biler som slipper ut stadig mindre CO₂. Denne regjeringen har arbeidet systematisk i flere budsjetter for å premiere biler med lave klimautslipp. Biler med de laveste CO₂-utslippene kan få lettelser på opp mot 10 000 kroner. De mest forurensende bilene får avgiftsøkninger.

Dette er runde nummer to i omlegging av engangsavgiftene på bil. Nå foreslår vi også å gjøre el-biler mer lønnsomme gjennom firmabilbeskatningen.

Regjeringen har satt seg som mål å stanse tapet av naturmangfold innen år 2010. Det er krevende og vi ligger etter. Derfor bruker vi mer penger på å kartlegge naturtyper og arter. Noen truede arter har vi et særskilt ansvar for. Derfor øker vi bevilgningene til vern av villrein og villaks.

Vi øker satsingen på skogvern, og vi øker bevilgningene til skjøtsel og forvaltningen av allerede vernede områder. Med dette viser at vi at staten tar ansvar for områdene vi verner.

I kulturminneåret tar vi et krafttak for å stanse forfallet av fredede kulturminner og kulturmiljøer. Vi øker fondskapitalen i Kulturminnefondet med 200 mill. kroner. Vi øker innsatsen både på de konkrete bevaringsprogrammene og på programmet for verdiskaping basert på kulturminner. Det får ringvirkninger i mange lokalsamfunn.

Utenom økningen i Kulturminnefondet, øker Miljøverndepartements budsjett med vel 600 mill. kr, eller 18,7 pst. sammenliknet med saldert budsjett for 2008.

Klimautfordringene er globale. De krever internasjonal handling. Vi bevilger derfor penger til å forberede klimatoppmøtet i København neste år. Der må vi lykkes, og Norge skal gjøre det vi kan for å bidra.

460 Ett av klimatiltakene som har vakt stor internasjonal oppmerksomhet er bevilgningene til å bevare skog i utviklingsland. I dette budsjettforslaget setter vi av 1,5 mrd. kroner til formålet, og vi ber om fullmakt til å kunne gi tilsagn på ytterligere 1,5 mrd. kroner. Vår satsing på internasjonalt klimaarbeid i 2009 skal fokusere på tre hovedområder. For det første vil Regjeringen få på plass gode
465 samarbeidsavtaler med enkeltland som ønsker å ta vare på sine skogressurser. For det andre vil vi satse på klimaforskning og kapasitetsbygging. For det tredje vil Norge være en pådriver for å få på plass gode globale klima- og ren energi-initiativ gjennom FN-systemet og utviklingsbankene.

470 Det er de fattigste landene som rammes hardest av klimaendringene. Vi har stor egeninteresse av å få redusert klimautslipp, men det er også viktig i et internasjonalt solidaritetsperspektiv. Men tiltak for å hindre avskoging er bare en liten del av innsatsen:

475 Bistandsbudsjettet foreslås økt med 3,9 mrd kroner og utgjør 26,2 mrd. kroner. Regjeringen har i statsbudsjettet for 2009 dermed innfridd målsettingen om at 1 pst. av BNI skal gå til bistand til utvikling i fattige land. Ingen annen regjering har økt bistandsbudsjettet så mye på ett år eller i løpet av sin regjeringsperiode som denne.

480 Mange fattige land frykter at den internasjonale finanskrisen vil føre til at de rike landene får mer enn nok med seg selv og at de fattigste må betale prisen. Derfor er det viktig - ut over oss selv - at Norge gjør motsatt. Mange rike land har ikke engang prioritert å nå opp til målet om at 0,7 pst. av BNI skal gå til bistand. Det
485 er historisk å nå det målet som en samlet norsk solidaritetsbevegelse har slåss for i svært mange år. Og lista er lagt. Det skal bli svært ubehagelig for seinere regjeringer å rive den.

President!

490 En moderne utenrikspolitikk må evne både å rette oppmerksomheten på de store internasjonale utfordringene og på nasjonale interesser i nærområdene. I budsjettet styrker Regjeringen satsingen på nordområdene med 514 mill. kroner. Det betyr at Regjeringens totale satsing på nordområdene er økt med
495 nesten 1 mrd. kroner over 3 år. Vår politikk er en bred nasjonal satsing på bosetting, arbeid, verdiskaping, klima og miljø, bærekraftig forvaltning, kunnskap og kultur.

500 Vi gjorde Nordområdene til denne regjeringens viktigste strategiske
satsingsområde i utenrikspolitikken. I desember 2006 la vi fram vår
nordområdestrategi med 22 tiltakspunkter. I dette budsjettet viser vi hvordan vi
har følger opp. Oversikten viser at vi er kommet langt. Blant annet fører vi
en aktiv dialog om nordområdene med sentrale partnere og allierte. Vi har
505 styrket satsingen på arktisk råd og fremmet forslag som vil lette
grensepasseringen mellom Russland og Norge. Det vil gjøre det enklere både for
de som bor ved grensen og for norsk næringsliv. Kampen mot ulovlig, uregulert
og uregistrert fiske er foreslått styrket. Det samme gjelder oljevernberedskapen
langs kysten.

510

Forsvarets tilstedeværelse i nord styrkes, i tråd med den vedtatte langtidsplanen
for Forsvaret. Forsvarsgrenene og Kystvakten moderniseres. Forsvarsbudsjettet
økes reelt med 620 mill. kroner, og av denne økningen er 400 mill. kroner
direkte knyttet til målene i langtidsplanen. Regjeringens forslag oppfyller
515 halvparten av opptrappingsmålet i planen på 800 mill. kroner allerede første året
i fireårsperioden.

I urolige tider ser vi betydningen av å være forberedt på store utfordringer som
framtiden kan bringe. Vi må kunne handle raskt og ta styring med problemene i
520 stedet for å bli styrt av problemene. Det gjelder finanskrisen og behovet for å
temme den internasjonale kapitalismen. Det gjelder klimautfordringene. Det
gjelder verdens store fattigdomsproblemer.

Men for å navigere må vi også ta vare på viktige verdier.

525

Vi bygger fellesskapet ved å legge til rette for livskraftige lokalsamfunn over hele
landet. Vi bygger fellesskapet gjennom aktiv fordeling og gjennom folkevalgt
styring over markedskreftene.

530 Å satse på kultur er å satse på verdier som ikke nødvendigvis lar seg måle i kroner
og øre: Fellesskapet, livskvaliteten, opplevelsene har en egenverdi, men like
viktig er det som er nytt, provoserende og utfordrende.

Kulturløftet følges opp på en rekke områder. I løpet av årene 2006 til 2009 vil
kulturbudsjettet øke med nærmere 1,9 mrd kroner, og vi er i rute med å følge
535 opp målsettingen om at 1 pst. av statsbudsjettet skal gå til kulturformål innen
2014.

To millioner nordmenn sier de deltar i frivillig arbeid hvert år. Det finnes over
540 115 000 frivillige organisasjoner i Norge. Organisasjoner og lag som bidrar til
samfunnsnyttig arbeid og innsats vi alle nyter godt av: På idrettsbanen, i 17.
mai-toget, til skogs eller som leksehjelp, for å nevne noen eksempler. Vi vet hvor
viktig det er for lokalsamfunn, for barn og ungdom, som forebygging og for å ta
vare på det vi har. Derfor ønsker vi å trappe opp støtten til frivillig arbeid med
545 opp mot 1 mrd. kroner årlig.

Likeverd er en forutsetning for et rettferdig og inkluderende samfunn. Vi
styrker likestillings- og diskrimineringsombudet - slik at vi kan følge opp lover
og intensjoner i arbeidet mot diskriminering av personer med nedsatt
550 funksjonsevne, etniske minoriteter, homofile og lesbiske.

Det største løftet for et mer likestilt arbeidsliv og familieliv er utvidelsen av
fedrepermisjonen med fire uker. Det gir bedre fordeling av arbeid og familieliv
mellom foreldrene. Det betyr at far og barn får mer tid sammen og at mor
555 lettere kan delta i arbeidslivet.

En kjerneverdi i det norske samfunnet er at det er forholdsvis små forskjeller
mellom folk. Vi bygger fellesskapet i solidaritet med hverandre, - nasjonalt og
internasjonalt, og med framtidige generasjoner.

560 Over flere tiår har forskjellene økt mellom de rikeste og de fattigste i hele den
vestlige verden. Norge har vært en del av denne trenden, men har fortsatt
relativt mindre forskjeller enn land det er naturlig å sammenlikne oss med. Det
skyldes en sterk kultur for utjevning og fordeling og en velorganisert nordisk
565 velferdsmodell. Men vi var inne i en utvikling med økende forskjeller mellom
folk, mer vulgærrikdom i noen sjikt av folket og økt avstand til de aller fattigste.
Under en høykonjunktur har dette lett for å skyte fart.

I en periode med svært lav arbeidsløshet har mange hatt muligheten til å få seg
570 jobb og inntekt. Det er avgjørende for å bekjempe fattigdom. Derfor er det også
så viktig å holde arbeidsløsheten lav. Men fattigdom kan ikke bekjempes i
arbeidsmarkedet alene. Det handler om en rekke tilbud som også når fram til
dem som ikke er i arbeid.

575 Regjeringen har tatt grep for å bekjempe fattigdom: I trygdeoppgjøret for 2008

ble partene enige om å benytte etterslepet fra oppgjøret i 2007 til en ekstraordinær økning i minstepensjonen og enkelte andre G-regulerte stønader. Som følge av denne endringen økte minstepensjonen til enslige pensjonister med 16 000 kroner fra 1. mai i år, og vi har forpliktet oss til å øke minstepensjonen ytterligere de neste to årene. Dette gjør at mange med lave inntekter nå løftes opp. Samlet utgjør økningen i minstepensjonen og økte øvrige minsteutbetalinger i trygdeordningene 2,1 mrd. kroner i 2009. Trygdeoppgjøret alene, gjør at om lag 20 000 personer løftes ut av fattigdom i 2009, målt etter EUs fattigdomsgrense.

Antallet som mottar sosialhjelp her i landet har gått ned med over 20 000 fra 2005 til 2007. For dem som fremdeles er avhengig av sosialhjelp øker vi de statlige veiledende satsene med 5 pst utover forventet prisstigning. Det er andre gangen i løpet av vår regjeringsperiode at vi gjør dette. Det har ikke vært gjort noen gang før.

Vi styrker og legger om bostøtten slik at 40 000 - 50 000 flere husstander vil kvalifisere til denne. Det er om lag 50 pst. flere enn i dag. Bostøtten vil øke med 1 mrd. kroner per år når den nye ordningen er innført fullt ut.

Det nye kvalifiseringsprogrammet for utsatte grupper omfatter stadig flere kommuner. Vi styrker fattiges egne organisasjoner. Inntektsgrensene for fri rettshjelp oppjusteres.

Opptrappingsplanen for rusfeltet styrkes med 300 mill. kroner. Det meste av dette beløpet går til å styrke helsetilbudet og behandling av rusmiddelavhengige i spesialisthelsetjenesten og til kommunale tjenester for denne gruppa.

I perioden 2002-2005 ble bevilgningene i Bondevik II regjeringens tiltaksplan mot fattigdom økt med 1,3 mrd. kroner. Til sammenlikning øker denne regjeringen bevilgningene med 3,2 mrd. kroner. I tillegg kommer trygdeoppgjøret med økningen av minsteutbetalingene. Det er våre egne store målsettinger om å avskaffe fattigdom som har gjort at vi har fått til resultater på dette området.

Skattepolitikken er vårt viktigste redskap for å få til en mer rettferdig fordeling. Vi avlyste skattelettene og brakte skattenivået tilbake til 2004-nivå. Det har gitt

oss flere milliarder kroner til mer velferd og fellesskap. Samtidig har vi tatt viktige skritt for å gjøre skattesystemet mer rettferdig.

620 De samlede skatteendringene gjennom perioden har gitt klare skjerpelse for de rikeste, samtidig som de med lavere inntekter stort sett har fått lettelse eller uendret skatt. Og hevingen av minstepensjonen i 2008 følges opp med økt grense for skattefri nettoinntekt også for 2009 slik at minstepensjonistene fortsatt ikke skal betale skatt etter det gode trygdeoppgjøret.

625 Skattereformen fra 2006 medførte at kapitalinntekter og lønnsinntekter beskattes mer likt. Innføringen av utbytteskatt gjør at de rikeste, som i stor grad har sine inntekter fra kapital, må bidra mer til fellesskapet. De store tilpasningene i årene før reformen har gjort at det kan ta tid før vi ser den fulle virkningen. Men bare fra 2006 til 2007 er utbytterne for personlige aksjonærer
630 økt fra 7 til 15 mrd kroner. I 2006 var bare en liten del av utbytterne som ble tatt ut skattefrie gjennom skjermingsfradraget. Vi skal gjennomføre en grundig evaluering av reformen, og eksterne og uavhengige fagmiljøer skal involveres.

Vi har gjort mye for at formuesskatten skal bli et bedre fordelingspolitisk
635 virkemiddel, i motsetning til Bondevik II-regjeringen som tok sikte på å fjerne den. Siden 2005 har vi tredoblet bunnfradraget i formuesskatten for enslige og femdoblet det for ektepar. Mer enn 400 000 personer, eller en tredjedel av alle som i 2005 betalte formuesskatt, vil nå slippe å betale formuesskatt og ytterligere 500 000 personer har fått lavere formuesskatt som følge av de
640 endringene vi har gjennomført.

Men for de mest formuende har skatten økt. Vi har tidligere fjernet aksjerabatten. Nå foreslår vi å fjerne 80-prosentregelen, som er blitt en særegen skattefordel for de rikeste i samfunnet. Samtidig innfører vi et mer rettferdig
645 system for verdsettelse av næringseiendom. De økte skatteinntektene brukes til å øke bunnfradraget i formuesskatten og til lavere arveavgift.

Regjeringen legger om arveavgiften slik at den blir mer rettferdig. Vi tetter hull i skattesystemet som de rikeste i størst grad har kunnet benytte seg av, og vi
650 bruker også pengene fra disse innstrammingene til å lette arveavgiften for alle andre. Over 90 prosent av alle som skal betale arveavgift vil få lettelse sammenliknet med dagens regler, mens 5-10 prosent må betale mer. Innstrammingene gjelder de 10 prosent rikeste som ifølge statistikken eier 90

655 prosent av aksjeverdiene i ikke-børsnoterte aksjeselskap. Lettelsene er omfattende. Fribeløpet blir nesten fordoblet, og de høyeste satsene halveres.

Mange partier har kritisert arveavgiften opp gjennom årene, men få har maktet å gjøre vesentlige endringer. Denne regjeringen tar nå viktige skritt. Vi reduserer
660 statens inntekter fra arv og gave vesentlig, og vi fordeler den gjenværende avgiften mer rettferdig. Vi ønsker at arveavgiften skal spille en supplerende rolle i fordelingspolitikken, men det krever at den utformes slik at den får legitimitet i befolkningen.

665 Også i næringslivet vil mange ha glede av at arveavgiften settes ned. I tillegg foreslår vi å opprettholde en verdsettelsesrabatt på 40 prosent for ikke-børsnoterte aksjer for de første 10 millionene pr arvemottaker. Og vi foreslår viktige utvidelser av ordningen med rentefri avdragsordning for generasjonsskifter i bedrifter. Samlet sett har vi derfor funnet en god balanse
670 mellom hensynet til rettferdig fordeling og hensynet til mindre familiebedrifter.

President!

Enkelte, også i denne sal, har framstilt det slik denne regjeringen har hatt
675 hundrevis av milliarder kroner å rutte med og langt mer enn den forrige regjeringen. Dette er feil, og må være basert på en misforståelse. Vi bruker ikke skattekrone i takt med at de kommer inn. Hvis vi hadde gjort det, ville vi forsterket konjunktursvingingene. Vi bruker i stedet den skatten som ville følge av gjennomsnittlig vekst i økonomien. Den delen av skatteinntektene som
680 skyldes at den økonomiske aktiviteten har vært særlig sterk, holdes utenfor. Motstykket er at vi bruker mer enn faktisk vekst i skatteinntektene i dårlige tider.

Korrigert for konjunktursvinginger, øker skatte- og avgiftsinntektene årlig med
685 rundt 8 mrd. kroner. Det blir 30 til 35 mrd. kroner i en Stortingsperiode. I forrige periode økte bruken av oljepenger med 36 mrd. kroner. Vårt forslag for 2009 innebærer at bruken av oljepenger i denne perioden øker med 34 mrd. kroner. Både Regjeringen Bondevik II og vi har dermed hatt rundt 65-70 mrd. kroner til disposisjon. Bondevik valgte å bruke rundt 24 mrd. kroner på
690 skattelettelser. Det har ikke vi gjort. Vi har tvert imot økt skattene tilbake til 2004-nivå, og i stedet har vi satset på utdanning, samferdsel og forskning. I tillegg har vi satset på å videreutvikle det norske velferdssamfunnet. Det er et

klart politisk veivalg som skiller vår rød-grønne regjering fra den borgerlige
695 opposisjonen, og som gjør at vi kan investere i gode offentlige formål:

Kriminalitet er usolidarisk og urettferdig for ofrene og skaper utrygghet for
resten av oss. Det viktigste vi kan gjøre for å bekjempe kriminalitet er
forebygging. Gjennom godt barne- og ungdomsvern, gjennom at voldsutøvere
700 får tilbud om hjelp, ved at barn slipper å vokse opp i voldelige familier, ved at
innsatte i norske fengsler får mulighet til å snu livsløpet sitt.

Regjeringens budsjettforslag gjør det mulig å avvikle soningskøen i 2009. Aldri
ha det vært tatt opp flere politistudenter. Vi øker opptaket på Politihøyskolen
705 ytterligere. Det etableres to nye politiposter i Oslo og vi styrker Kripas for å øke
innsatsen mot seksualisert vold.

Fellesskapsløsningene må være moderne og brukervennlige for at vi skal bevare
oppslutningen om offentlig sektor. Elektroniske tjenester som er åpne døgnet
710 rundt og tilgjengelige for alle, uansett bosted, bidrar til forenkling. Vi satser
derfor på utvikling av en felles løsning for elektronisk identifisering på intranett.
Innbyggerne skal ikke trenge mer enn én kode for å logge seg på offentlige
elektroniske tjenester, som skattetaten, lånekassen og NAV. Ved utgangen av
2008 vil 99, 8 pst. av befolkningen ha mulighet til å få bredbånd. Det betyr at
715 offentlige elektroniske tjenester kan benyttes av nesten alle.

I en urolig finansverden med forhold som vi ikke rår over, står vi i Norge
fortsatt støtt. Budsjettet som er presentert her i dag tar vare på verdiene vi har og
gjør at vi er forberedt på framtiden.

720

Vi prioriterer kunnskap fra barnehage til forskning. Vi prioriterer miljø
gjennom penger til regnskog, forskning, kollektivtransport, naturvern, fornybar
energi og energieffektivisering. Vi har styrt penger og innsats til distrikt og
nordområder, og vi har styrt til ressursene fra private til fellesskapet. Vi
725 prioriterer samferdsel. Vi fortsetter å styrke kommunene. Vi omfordeler
gjennom skattesystemet ved å kutte i formueskatten og arveavgiften for vanlige
folk, og krever mer av dem med høye formuer. Vi prioriterer internasjonal
solidaritet ved å være den første regjering som når målet om å bruke 1 pst av
BNI til bistand.

730

De som setter seg lave mål trenger aldri å anstrenge seg for å nå dem. Vi som

setter oss høye mål har alltid noe å strekke oss etter. Hver dag. Nå legger vi fram
vårt fjerde budsjett for fellesskap, rettferdighet, velferd og miljø. Vi innfrir løfter
735 vi har gitt oss selv og velgerne. Vi tar grep som går ut over løftene i Soria Moria-
erklæringen. Vi tar vare på verdiene og forbereder Norge på framtiden. Det
inviterer jeg Stortinget til å være med på.

Kilde

740 www.regjeringen.no

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/finanstale-3984>

745

750

755

760

765

770